

İkinci Hastalık: “Ucub”dur.

İkinci Hastalık: “Ucub”dur.

Arkadaş! Yeise düşen adam, azaptan kurtulmak için istinad edecek bir noktayı aramaya başlar. Bakar ki bir miktar hasenat ve kemalâtı var, hemen o kemalâtına bel bağlar. Güvenerek der ki: “Bu kemalât beni kurtarır, yeter.” diye bir derece rahat eder. Halbuki a’male güvenmek ucubdur. İnsanı dalalete atar. Çünkü insanın yaptığı kemalât ve iyiliklerde hakkı yoktur, mülkü değildir, onlara güvenemez.

Hem insanın vücudu ve cesedi bile onun değildir. Çünkü kendisinin eser-i sanatı değildir. O vücudu yolda bulmuş, lakîta olarak temellük de etmiş değildir. Kıymeti olmayan şeylerden olduğu için yere atılmış da insan almış değildir. Ancak o vücut hâvi olduğu garib sanat, acib nakışların şهادetiyle, bir Sâni’-i Hakîm’in dest-i kudretinden çıkmış kıymettar bir hane olup insan o hanede emaneten oturur. O vücutta yapılan binlerce tasarrufattan ancak bir tane insana aittir.

Ve keza esbab içerisinde en eşref, en kuvvetli bir ihtiyar sahibi insan iken, ef’al-i ihtiyariye namıyla kendisine mal zannettiği ef’alin ekl, şûrb gibi en âdi bir filin husulünde, yüz cüzünden ancak bir cüzü insana aittir.

Ve keza insanın elindeki ihtiyar pek dardır. Havassının en geniş hayal olduğu halde o hayal, akli ve aklın semerelerini ihata edemez. Bunları, bu kadar büyük iken nasıl daire-i ihtiyarına idhal edip onlarla iftihar ediyorsun?

Ve keza şuurî olmaksızın, senin lehine ve aleyhine çok fiiller cereyan etmektedir. O fiiller şuurî oldukları halde, şuurun taalluk etmediğinden sabit olur ki o fiillerin fâili bir Sâni’-i Zîşuur’dur. Ne sen fâilsin ve ne senin esbabın...

Binaenaleyh mâlikiyet davasından vazgeç. Kendini mehasin ve kemalâta

masdar olduğunu zannetme. Ve kat'iyen bil ki senden sana yalnız noksan ve kusur vardır. Çünkü sû-i ihtiyarınla, sana verilen kemalâtı bile tağyir ediyorsun. Senin hanen hükmünde bulunan cesedin bile emanettir.

Mehasinin hep mevhubedir, seyyiatın meksûbedir. Binaenaleyh لَه الْمُلْكُ

de. وَلَهُ الْحَمْدُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

İkinci Hastalık: "Ucub"dur.

Ucb, insanın kendisinde bulunan ibadet, ilim, ahlâk, hizmet veya kabiliyeti Allah'ın ihsanı olarak değil, adeta kendi malı ve kendi başarısı olarak görmesidir. Kibir başkasından üstün olduğunu düşünmekse, ucb insanın **kendi iyiliğine hayran olup ona güvenmesidir**. Bir insan hiç kimseyi küçümsemese bile "Benim namazım var, hizmetim var, ilmim var; bunlar bana yeter." diyorsa ucb tehlikesine girmiş olabilir.

Arkadaş! Yeise düşen adam, azaptan kurtulmak için istinad edecek bir noktayı aramaya başlar.

Ümitsizliğe düşen insan, önce "Ben mahvoldum, benim affedilecek tarafım kalmadı." der. Fakat insan ruhu böyle bir boşlukta uzun süre duramaz; mutlaka tutunacak bir dal arar. Allah'ın rahmetine tutunamazsa bu defa **kendi ameline tutunmaya başlar**.

Mesela adam geçmiş günahlarını düşünürken korkar. Sonra "Ama ben de şu kadar Kur'an okudum, şu kadar sadaka verdim, şu kadar insanın yardımına koştum." diyerek kendi amelini bir kurtuluş garantisine çevirmeye başlar.

Bakar ki bir miktar hasenat ve kemalâtı var, hemen o kemalâtına bel bağlar. Güvenerek der ki: "Bu kemalât beni kurtarır, yeter." diye bir derece rahat eder.

Buradaki problem iyilik yapmak değildir; **iyiliğe bel bağlamaktır**. İbadet etmek başka, ibadetini kurtarıcı görmek başkadır.

Bir insan “Allah’ın rahmetiyle kurtulmayı ümit ediyorum; namazımı da Rabbimin emri olduğu için kılıyorum.” derse istikamettedir. Fakat “Ben elli yıldır namaz kılıyorum, artık bana bir şey olmaz.” derse amelini Rabbinden koparıp bir çeşit sigorta poliçesine dönüştürmüş olur.

İşte ucbun çok ince noktası buradadır: İnsan **Allah ile değil, kendisiyle teselli olmaya başlar**. Kalbi şöyle demesi gerekirken: “Rabbimin rahmeti geniştir.” Şöyle demeye başlar: “Benim ibadetlerim çoktur.” Ümit kaynağı Allah’tan amele kaymıştır. Amel, Allah’a götüren vasıta iken insanın önünde perde hâline gelmiştir.

Halbuki a’male güvenmek ucubdur. İnsanı dalalete atar. Çünkü insanın yaptığı kemalât ve iyiliklerde hakkı yoktur, mülkü değildir, onlara güvenemez.

Amel yapılır; fakat **amele dayanılmaz**. Çünkü amelin meydana gelmesi için gereken yüzlerce şart insanın elinde değildir.

Sabah namazına kalktın. “Ben kalktım.” diyorsun. Peki seni o gece hayatta bırakan kim? Kalbini çalıştıran kim? Uykudan uyandıran kim? Akıl veren kim? Namazı sevdirecek iman veren kim? Ayağa kalkacak kuvveti veren kim?

Senin payın, verilen bütün bu imkânlar içinde sadece **“Evet, kalkacağım.” diye yönelmekten** ibarettir.

Çünkü insan yaptığı iyiliği kendi malı zannettikçe önce kendisini beğenir, sonra Allah’a karşı gizli bir hak iddiasına girebilir.

“Ben bu kadar ibadet ettim, neden başıma bu geldi?” Bu cümlemin altında bazen şu gizli düşünce bulunur: “Ben yaptıklarımla bunu hak etmedim.”

Hâlbuki kulluk, Allah’a borç vermek değildir. İnsan ibadetiyle Allah’ı kendisine borçlu hâle getiremez.

“Çünkü insanın yaptığı kemalât ve iyiliklerde hakkı yoktur; mülkü değildir.” **Sende görünen güzellik senin fabrikanın ürünü değildir.**

Güzel konuşabiliyorsan dilini sen yapmadın. Güzel düşünebiliyorsan beynini sen kurmadın. Hafızan kuvvetliyse hafıza sistemini sen tasarlamadın. Merhametliysen kalbine merhamet duygusunu sen yerleştirmedin. Sen sadece sana verilen sermayeyi kullanıyorsun.

Bir şirketin kasasındaki milyonlarla çalışan kasiyerin, “Bu para benim.” demesi ne kadar anlamsızsa; insanın Allah’ın verdiği kabiliyetlerle yaptığı iyiliklere “Bunlar benim kemalâtımdır.” diye sahip çıkması da öyledir. Demek ki **nimetin sende bulunması, nimetin sahibi olduğun anlamına gelmez.**

وَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا

“Allah’ın size lütfu ve rahmeti olmasaydı, pek azınız dışında şeytana uyardınız.” Nisâ 4/83

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ

“Allah’ın izni olmadıkça hiçbir kimsenin iman etmesi mümkün değildir.” Yûnus Sûresi 10/100

Bir insan, **“Ben iman ettim, ben hidayeti buldum, ben şu kadar ibadet ettim.”** diyerek kendisine pay çıkaramaz. Çünkü iman gibi en büyük nimet dahi Allah’ın izni, lütfu ve tevfiğiyle meydana gelmektedir.

Hem insanın vücudu ve cesedi bile onun değildir. Çünkü kendisinin eser-i sanatı değildir.

Üstad meseleyi daha kökten ele alıyor: “İyiliklerin senin değil.” demekle kalmıyor; **“O iyilikleri yaptığın beden bile senin değil.”** diyor.

Elini sen yapmadın. Gözünü sen çizmedin. Kalbini sen yerleştirmedin. Sinir sistemini sen döşemedin.

Bir şeyin gerçek sahibi olduğunu iddia edebilmek için onun üzerinde mutlak tasarrufun olması gerekir. Sen kendi kalbine: “Bu gece durma.” diyemezsin. Saçına: “Beyazlama.” diyemezsin. Hücrelerine: “Yaşlanmayın.” diyemezsin.

Öyleyse beden üzerinde kullandığımız “benim” kelimesi **hakiki mülkiyet değil, emanet manasında bir benimdir.**

O vücudu yolda bulmuş, lakîta olarak temellük de etmiş değildir.

İnsan bedenini **hazır bir eşya gibi bulup sahiplenmiş değildir.** “Lakîta”, yolda bulunmuş

sahipsiz şey demektir. Meselâ yolda sahipsiz bir kalem bulursun, onu alıp “Bu artık benim” dersin. Fakat insan; gözünü, kalbini, beynini, elini, ayağını böyle bulup almamıştır. Bunların hiçbirinin yapımında insanın bir katkısı yoktur. İnsan dünyaya geldiğinde bedenini **hazır olarak kendisine verilmiş** bulur.

Kıymeti olmayan şeylerden olduğu için yere atılmış da insan almış değildir.

Beden, değersiz ve terk edilmiş bir eşya da değildir. Meselâ biri işe yaramayan eski bir eşyayı çöpe atar, başkası da onu alabilir. İnsan vücudu ise böyle kıymetsiz değildir. Aksine bir tek gözün, beynin veya kalbin sanatına bakıldığında bile ne kadar kıymetli olduğu anlaşılır. Demek beden, **sahipsiz bırakılmış bir mal değil; hususî olarak verilmiş kıymetli bir nimettir.**

Ancak o vücut hâvi olduğu garib sanat, acib nakışların şهادetiyle, bir Sâni’-i Hakîm’in dest-i kudretinden çıkmış kıymettar bir hane olup insan o hanede emaneten oturur.

“Hâvi”, içinde bulunduran demektir. İnsan bedeni son derece hayret verici sanatları içinde taşır. Meselâ göz ışığı görüntüye çevirir, kulak havadaki titreşimleri sese dönüştürür, mide farklı gıdaları hazmeder, böbrek kanı süzer, bağışıklık sistemi düşmanı tanır. Bunların her biri, vücudun **rastgele meydana gelmiş basit bir yapı olmadığını gösteren sanat mühürleridir.**

“Bir Sâni’-i Hakîm’in dest-i kudretinden çıkmış...”

“Sâni’-i Hakîm”, her şeyi sanatla ve hikmetle yapan Allah demektir. “Dest-i kudret” ise kudret eli manasında mecazî bir ifadedir. Meselâ çok ince işlenmiş bir saat gördüğümüzde “Bunu yapan maharetli bir usta vardır” deriz. İnsan bedenindeki sanat ise saatten kıyas kabul etmeyecek kadar ileridir. Öyleyse bu beden de **ilim, irade, kudret ve hikmet sahibi bir Yaraticının eseridir.**

“Kıymettar bir hane olup...”

Burada beden **eve benzetiliyor.** Ruh ve insanın şuuru, bu beden hanesinde misafir gibidir. Gözler pencere, kulaklar haber alma cihazı, mide mutfak, damarlar yollar, kalp pompa, beyin idare merkezi gibi çalışır. Fakat insan bu haneyi kendisi inşa etmemiştir.

“İnsan o hanede emaneten oturur.”

Bir kiracı oturduğu evin gerçek sahibi olmadığı gibi insan da bedeninin mutlak sahibi değildir.

Beden ona **emanet edilmiştir**. Meselâ insan “Benim gözüm” der; fakat gözünü yaratamaz, görme özelliğini kendisi veremez ve bozulduğunda kendi iradesiyle yeniden yapamaz. “Benim” demesi, **mülkiyet-i hakiki değil, kullanım ve emanet manasındadır**.

O vücudda yapılan binlerce tasarruftan ancak bir tane insana aittir.

Vücudumuzda her saniye sayılamayacak kadar çok iş meydana gelir. Kalp atar, kan dolaşır, hücreler yenilenir, akciğer oksijeni alır, karaciğer maddeleri işler, hormonlar salgılanır, yaralar iyileşir, saç ve tırnak büyür. Bunların hiçbirini insan tek tek yönetmez.

İnsana verilen şey, bu büyük sistem içerisinde **çok küçük bir tercih alanıdır**. Meselâ insan “Elimi kaldıracam” diye karar verir. Bu karar ona aittir. Fakat kolun kalkabilmesi için beynin sinyal üretmesi, sinirlerin çalışması, kasların kasılması, hücrelerin enerji üretmesi, kanın oksijen taşınması gibi yüzlerce işlem gerekir. İnsan yalnızca **istemiştir; filin meydana gelmesini sağlayan bütün sistemi kendisi kurmamıştır**.

Üstad burada **ucbun damarını kesiyor**: İnsan “Bu beden benim, bu kuvvet benim, bu başarı benim” diyerek kendisine gerçek malik nazarıyla bakmamalıdır. Çünkü **sermaye Allah’tan, beden Allah’tan, kabiliyet Allah’tan, şartlar Allah’tan; insana düşen ise kendisine verilen küçük iradeyi doğru yerde kullanmaktır**. Bu sebeple iyilik insanı gurura değil, **şükre** götürmelidir.

Ve keza esbab içerisinde en eşref, en kuvvetli bir ihtiyar sahibi insan iken, ef’al-i ihtiyariye namıyla kendisine mal zannettiği ef’alin ekl, şürb gibi en âdi bir filin husulünde, yüz cüzünden ancak bir cüzü insana aittir.

İnsan, mahlûkat içinde iradesi en geniş görünen varlıklardandır. Düşünür, seçer, karar verir.

Fakat Üstad diyor ki: Bu kadar iradeli olan insanın bile hakiki tasarruf sahası son derece küçüktür. Yani insanın iradesi vardır; fakat **ilahî kudretin yanında iradesi bir şart, bir tercih, bir yöneliş seviyesindedir**.

“En kuvvetli bir ihtiyar sahibi insan iken...”

Buradaki “ihtiyar”, **seçme ve tercih etme iradesi** demektir. İnsan “Yiyeyim mi yemeyeyim mi?”, “Gideyim mi kalayım mı?”, “Konuşayım mı susayım mı?” diye tercih yapabilir. Fakat bu irade, filin tamamını meydana getiren bir kudret değildir; yalnızca tercih eder.

“Ef'al-i ihtiyariye namıyla kendisine mal zannettiği ef'alın...”

“Ef'al-i ihtiyariye”, insanın kendi iradesiyle yaptığı işler demektir. Meselâ yürümek, yemek, su içmek, yazmak gibi. İnsan bunlara bakıp, “**Ben yaptım, bu fil tamamen bana aittir**” diye düşünebilir. Üstad, bu sahiplenmenin hakikatte çok sınırlı olduğunu söylüyor.

وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

“Âlemlerin Rabbi Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz.” Tekvîr, 81/29

“Ekl, şürb gibi en âdi bir fiilin husulünde...”

“Ekl” yemek, “şürb” içmek demektir. Yani insanın en basit gördüğü **bir lokma yemek veya bir bardak su içmek** bile aslında çok büyük ve karmaşık bir sistemin neticesidir.

Bir lokma yemekte insanın yaptığı nedir?

İnsan sofraya bakar, “Bunu yiyeceğim” diye **tercih eder** ve elini uzatır. Fakat o lokmanın meydana gelmesi için toprağı yaratmamıştır, tohumu yaratmamıştır, güneşi yakmamıştır, yağmuru indirmemiştir, bitkinin içerisindeki kimyevî fabrikayı kurmamıştır.

Lokma ağza girdikten sonra da insan, tükürük bezlerini bilinçli olarak çalıştırmaz; mide asidini ayarlamaz; bağırsaklara “Şimdi şu vitamini em” demez; karaciğere, pankreasa ve hücrelere emir vermez. Bunların büyük kısmı insanın haberi olmadan gerçekleşir.

Bir bardak su içmekte de durum aynıdır

İnsan yalnızca “**Su içeceğim**” der, bardağı kaldırır ve içer. Fakat susama hissini kendisi üretmez; suyu meydana getiren hidrojen ve oksijeni yaratmaz; böbreklerin suyu nasıl işleyeceğini yönetmez; suyun hücrelere dağılımını kontrol etmez.

Yani insanın payı, çoğu zaman **istemek ve yönelmektir**.

“Yüz cüzünden ancak bir cüzü insana aittir.”

Buradaki “yüzde bir” ifadesini matematiksel bir oran gibi değil, **insanın payının ne kadar az olduğunu göstermek için** anlamak gerekir.

Bir fiilin meydana gelmesinde yüzlerce şart vardır. İnsan bunlardan yalnızca küçük bir kısmına, yani **tercihine ve cüz'î iradesine** sahiptir. Fiilin vücuda gelmesi için gereken beden, kuvvet, sinir sistemi, kaslar, hava, gıda, zaman ve diğer bütün şartlar Allah'ın yaratmasıyla meydana gelir.

Bir insan, düğmeye basarak büyük bir fabrikayı çalıştırıyor olsun. Düğmeye basmak ona aittir; fakat elektriği o üretmemiş, makineleri o yapmamış, sistemin kanunlarını o kurmamıştır. İnsanın iradesi de buna benzer: **Tercih kuldandır, yaratmak Allah'tandır.**

Ucb ile bağlantısı

Üstadın burada asıl hedefi şudur: İnsan yaptığı iyiliğe bakıp **“Ben yaptım, benim kemâlimdir”** diyerek gururlanmasın.

Çünkü namaz kılmakta bile beden Allah'ın, sağlık Allah'ın, vakit Allah'ın, iman nimeti Allah'ın, hidayet Allah'ın, hareketi yaratmak Allah'ın kudretidir. Kulun hissesi ise esas itibarıyla **o nimeti doğru yönde kullanmayı tercih etmektir.**

Bu sebeple amel, insanı **ucba değil şükre** götürmelidir.

Ve keza insanın elindeki ihtiyar pek dardır.

Buradaki **ihtiyar**, insanın seçme ve irade etme gücüdür. Üstad, insanın iradesinin zannedildiği kadar geniş olmadığını söylüyor. İnsan bazı şeyleri seçebilir; fakat hayatının büyük kısmı onun tercihinin bağlı değildir. Nerede doğacağına, anne-babasına, bedeninin şekline, kalbinin çalışmasına, ne zaman hastalanacağına, dışarıdaki hadiselerin çoğuna kendisi karar veremez. Demek ki insanın **tasarruf sahası çok küçüktür.**

Havassının en geniş hayal olduğu halde o hayal, akli ve aklın semerelerini ihata edemez. Bunları, bu kadar büyük iken nasıl daire-i ihtiyarına idhal edip onlarla iftihar ediyorsun?

“Havassının en geniş hayal olduğu halde...”

“Havass”, insanın duygu ve kabiliyetleri demektir. Bunların içinde en serbest görünenlerden biri **hayaldir**. Çünkü hayal çok geniş dolaşabilir. İnsan bir anda Mekke'yi düşünebilir, sonra yıldızları, sonra çocukluğunu, sonra gelecekte olabilecek bir şeyi tasavvur edebilir. Beden bir yerde dururken hayal çok uzaklara gidebilir.

“O hayal, akli ve aklın semerelerini ihata edemez.”

Fakat hayal bu kadar geniş olduğu hâlde bile **aklın hakikatini tamamen kuşatamaz.** İnsan kendi aklının mahiyetini bile tam bilemez. “Ben düşünüyorum” der; fakat düşünmenin nasıl meydana geldiğini bütünüyle kavrayamaz.

“Aklın semereleri” ise ilim, fikir, muhakeme, keşif, sanat, eser ve benzeri neticelerdir. İnsan zihninden çıkan bir fikrin bile bütün kaynaklarını ve nasıl teşekkül ettiğini tam anlamıyla kuşatamaz.

Basit bir misal

Bir âlim çok güzel bir fikir bulur. Sonra “Bu fikir tamamen benim eserimdir” diye övünebilir. Fakat o fikrin meydana gelmesi için ona **akıl verilmiş, hafıza verilmiş, öğrenme kabiliyeti verilmiş, karşısına kitaplar ve insanlar çıkarılmış, çeşitli tecrübeler yaşatılmıştır.**

Üstelik bazen insan günlerce düşündüğü hâlde bir meseleye cevap bulamaz; sonra hiç beklemediği anda cevap zihnine gelir. Bu bile aklın bütününü insanın emrinde olmadığını gösterir.

“Bunları, bu kadar büyük iken...”

Akıl, zekâ, hafıza, hayal, ilim ve kabiliyetler insanın kendisinin yapamayacağı kadar büyük nimetlerdir. İnsan kendi beynini inşa etmemiş, hafızasını üretmemiş, aklına düşünme özelliğini kendisi vermemiştir.

Dolayısıyla bunlar insanın **imal ettiği şeyler değil, kendisine verilmiş cihazlardır.**

“Nasıl daire-i ihtiyarına idhal edip...”

“Daire-i ihtiyara idhal etmek”, **kendi iradesinin ve mülkiyetinin içine sokmak** demektir. Yani insan şöyle düşünüyor: “Benim zekâm, benim ilmim, benim kabiliyetim, benim başarımlar...”

Üstad ise soruyor: Sen bunları kendin seçmedin, kendin yaratmadın, hatta mahiyetlerini bile tam kuşatamıyorsun. O hâlde nasıl bunları tamamen kendine mal ediyorsun?

“Onlarla iftihar ediyorsun?”

Buradaki tenkit, nimeti bilmek veya kabiliyetini kullanmak değildir. Problem, **nimeti kendinden bilerek gururlanmaktır.**

Meselâ çok kuvvetli hafızası olan biri, “Ben ne kadar üstünüm” diyebilir. Hâlbuki o hafızayı kendisi yapmamıştır. Çok zeki biri zekâsıyla övünebilir; fakat zekânın kendisi ona verilmiştir.

Doğru tavır şudur: **“Bu benim hünerim” değil, “Rabbimin bana verdiği bir nimettir.”**

Zekânla övünüyorsun. Zekâyı sen mi yaptın? Sesinle övünüyorsun. Ses tellerini sen mi kurdun? Güzelliğinle övünüyorsun. Yüzünü sen mi çizdin? Hafızanla övünüyorsun. Beynindeki milyarlarca bağlantıyı sen mi döşedin?

İnsan **kendisine hediye edilen madalyayı kendisi yapmış gibi göğsüne takıp**

övünüyor.

Ucb ile bağlantısı

Burada ucbun çok ince bir damarı gösteriliyor. İnsan yalnız yaptığı amelleri değil, **aklını, zekâsını, ilmini, hitabetini, hafızasını ve kabiliyetini de kendisine mal ederek** gurura düşebilir.

Halbuki insan, kendi hayalini bile bütünüyle yönetemiyorsa; aklını ve aklın meyvelerini nasıl tamamen kendisine ait sayabilir?

Üstadın verdiği ölçü şudur: **Sen nimetlerin sahibi değil, emanetçisisin. Akıl verilmiş, zekâ verilmiş, kabiliyet verilmiş, ilim öğrenme imkânı verilmiş. Öyleyse bunların neticesinde ortaya çıkan güzellikler iftihar değil, şükür sebebi olmalıdır.**

Ve keza şuurî olmaksızın, senin lehine ve aleyhine çok fiiller cereyan etmektedir

“Ve keza şuurî olmaksızın...”

Burada Üstad, **senin haberin ve iraden olmadan** demektir. İnsan kendi bedeninde ve hayatında meydana gelen pek çok işi ne planlar ne de yönetir. Meselâ kalbinin her atışını sen emretmezsin, midenin hazmını sen idare etmezsin, hücrelerinin yenilenmesini sen takip etmezsin. Bunlar sen uyurken bile devam eder.

“Senin lehine ve aleyhine çok fiiller cereyan etmektedir.”

İnsan farkında olmadan hem kendisine fayda veren hem de zahiren aleyhine görünen pek çok hadise meydana gelir. Bir yaranın kapanması, bağışıklık sisteminin mikroplarla mücadele etmesi, alınan gıdanın ihtiyaç duyulan yerlere dağıtılması **lehimize cereyan eden** fiillerdendir.

Hastalık, ihtiyarlama, saçların ağarması, kuvvetin azalması gibi insanın istemediği hâdiseler de meydana gelir. İnsan bunlara “Dur!” diyemez. Yani insan kendi vücudunda bile **mutlak hâkim değildir.**

O fiiller şuurî oldukları halde, şuurun taalluk etmediğinden sabit olur ki o fiillerin fâili bir Sâni’-i Zîşuur’dur. Ne sen fâilsin ve ne senin esbabın...

“O fiiller şuurî oldukları halde...”

Buradaki “şuurî”, fiillerin kendisinin şuuru var demek değildir. Maksat, bu işlerin **ilim,**

hikmet, ölçü ve gayeye uygun şekilde yapılmasıdır.

Meselâ bir yara meydana geldiğinde kanın pıhtılaşması, hücrelerin yaralı bölgeyi onarması ve dokunun yeniden teşekkül etmesi gelişi güzel değildir. Yapılan iş, sanki “Neresi bozuldu, ne kadar müdahale edilmeli, hangi madde nereye gönderilmeli?” bilinerek yapılmış gibi son derece ölçülüdür. Göz bebeği ışığa göre küçülür. Vücut sıcaklığı hassas bir dengede tutulur.

Fakat sen bunları yönetmiyorsun. Öyleyse ortada **hikmetli bir fil var fakat senin şuurun yok.**

Yemekten sonra olanlar

Sen bir lokmayı yutarsın ve işin büyük kısmı senin için biter. Fakat vücutta büyük bir faaliyet başlar. Mide, bağırsak, pankreas, karaciğer, kan ve hücreler birlikte çalışır. Protein başka şekilde, şeker başka şekilde, vitamin başka şekilde işlenir.

Sen bunların hiçbirine, **“Şunu parçala, bunu kana geçir, bunu karaciğere götür”** diye emir vermiyorsun. Fakat yapılan işler senin ihtiyaçlarını biliyormuşçasına düzenlidir.

“Şuurun taalluk etmediğinden...”

“Şuurun taalluk etmemesi”, **senin bilginin ve şuurunun o işe yetişmemesi** demektir.

Meselâ şu anda kalbinin hangi hücresinde ne kadar enerji üretildiğini bilmiyorsun. Böbreğinin hangi maddeden ne kadarını süzdüğünü bilmiyorsun. Beynindeki hangi hücrelerin hangi işlemi yaptığını bilmiyorsun.

Hatta çoğu zaman vücudunda gerçekleşen işlemin varlığından bile haberdar değilsin.

“Sabit olur ki o fiillerin fâili bir Sâni’-i Zîşuur’dur.”

İşte Üstad buradan şu neticeye gidiyor: **Fiilde ilim ve hikmet görünüyor fakat o ilim sana ait değilse, filin arkasında ilim sahibi başka bir Fâil bulunmalıdır.**

“Sâni’-i Zîşuur”, **şuur, ilim ve hikmet sahibi Sanatkâr** demektir.

Bir eczanede yüzlerce ilaç, hastanın ihtiyacına göre hassas ölçülerle karıştırılmışsa, “Şişeler tesadüfen birbirine karıştı” demeyiz. Çünkü neticedeki ölçü ve hikmet, bilen birini gösterir.

İnsan bedenindeki işler de bundan çok daha hassas şekilde gerçekleşmektedir.

“Ne sen fâilsin...”

Çünkü sen bu işleri yapmıyorsun. Kalbini sen çalıştırmıyorsun, kanını sen dolaştırmıyorsun, hücrelerini sen yenilemiyorsun.

Hatta insan kendi bedeninde meydana gelen bu işlerin **nasıl yapıldığını bilmekten bile âcizken**, onların gerçek faili olduğunu nasıl iddia edebilir?

“Ve ne senin esbabın...”

Üstad burada bir adım daha ileri gidiyor. “Bunları ben yapmıyorum ama organlarım yapıyor” demek de meseleyi çözmez.

Çünkü mide de şüursuzdur, bağırsak da şüursuzdur, hücre de şüursuzdur. Böbrek, “Bu madde faydalıdır, bunu bırakayım; şu zararlıdır, bunu dışarı atayım” diye düşünmez.

Demek ki **şüursuz sebeplerden, şüurlu ve hikmetli neticeler çıkıyorsa**, hakikî fail o sebepler değildir.

Binaenaleyh mâlikiyet davasından vazgeç.

“Benim” demeyi bırak. Benim ilmim. Benim hizmetim. Benim cemaatim. Benim başarıım. Benim kabiliyetim. Hakikat nazarında bunların tamamının önüne şu ifade gelmelidir:

“Rabbimin bana ihsan ettiği...”

Kendini mehasin ve kemalâta masdar olduğunu zannetme.

Güzelliklerin **kaynağı** olduğunu düşünme. Ayna güneşi gösterdiği için ışığın kaynağı değildir. İnsan da Allah’ın isimlerini gösteren bir aynadır.

Bir insanda merhamet varsa Rahmân ve Rahîm isimlerinden bir tecellidir. İlim varsa Alîm isminin ihsanıdır. Sanat kabiliyeti varsa Sâni’ isminin bir cilvesidir.

Aynanın vazifesi: **“Bakın ne kadar parlak bir aynayım.”** demek değil; **“Bakın bende nasıl bir güneş görünüyor.”** demektir.

Ve kat’iyen bil ki senden sana yalnız noksan ve kusur vardır. Çünkü sû-i ihtiyarınla, sana verilen kemalâtı bile tağyir ediyorsun.

Bu ifade ilk bakışta çok ağırdır. Fakat maksat insanı değersizleştirmek değil, **mülkiyet vehmini kırmaktır.**

Allah sana göz verdi; sen harama bakabilirsin. Bıçak güzel bir nimettir; ekmek kesersin. Fakat aynı bıçakla zulüm de yapabilirsin.

Çok güzel çalışan bir makine düşünelim. Makinenin ustası onu kusursuz yapmış olsun.

Kullanıcı makineyi yanlış kullanıp bozarsa, makinenin güzelliğini kendisine; bozulmasını ustaya veremez.

İnsan da böyledir. Akıl, beden, kabiliyet ve imkân verilmiştir. Kul bunları doğru kullanırsa nimetin güzelliği Allah'tandır; yanlış kullanırsa **kusurun mesuliyeti kula döner**.

Akıl muazzam bir nimettir; Allah'ı tanırısın. Fakat aynı akılla insanları dolandırmanın yollarını da düşünebilirsin.

Dil muazzamdır; Kur'an okursun. Aynı dille gıybet de edebilirsin.

Nimet Allah'tan, nimetin yanlış kullanılması kuldandır.

Dil verdi; yalan söyleyebilirsin. Akıl verdi; hileye kullanabilirsin. Servet verdi; israf edebilirsin. Yani Allah'ın verdiği şey kemal olarak gelir; insan kötü tercihiyle onu bozabilir.

Senin hanen hükmünde bulunan cesedin bile emanettir.

Üstad yine beden misaline dönüyor. Ceset, insanın içinde yaşadığı **bir hane gibidir**. İnsan bu haneyi kendisi yapmadığı gibi, mutlak sahibi de değildir.

Göz, kulak, kalp, el, ayak ve diğer bütün azalar insana bir müddet kullanması için verilmiş emanetlerdir. Bu sebeple insan bedenini dilediği gibi değil, **emanet sahibinin rızasına uygun şekilde kullanmakla mükelleftir**.

Mehasinin hep mevhubedir, seyyiatın meksûbedir.

“Mehasinin hep mevhubedir.”

“Mevhibe”, **karşılıksız verilen bağış ve ihsan** demektir. “Mevhubedir” denildiğinde, güzelliklerin sana bağışlanmış olduğu ifade edilir.

İman, akıl, hayat, sağlık, kabiliyet, güzel ahlâka yatkınlık, ilim öğrenme imkânı, ibadete muvaffakiyet... Bunların hepsinin temel sermayesi Allah'ın ihsanıdır.

وَمَا بِكُمْ مِنْ نِعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ

“Sizde bulunan her nimet Allah'tandır.” Nahl 16/53

İlim, zekâ, hafıza, sağlık, mal, güzel ahlâk, ibadet kuvveti... İnsan bunlarla övünemez; çünkü bunların kaynağı kendisi değildir. **Nimetle iftihar değil, Mün'im'e şükür gerekir.**

Sende güzel ne varsa önce Allah'ın ihsanıdır. İmanın mevhibedir. Kur'an sevgisi mevhibedir. İbadet isteği mevhibedir. İlim mevhibedir. Güzel ahlâk mevhibedir. Hatta yaptığın ibadetle sevap kazanma kapısının açılması bile mevhibedir. Bu yüzden arif insan iyilik yaptıkça büyümeyiz; **daha çok mahcup olur.** "Rabbim, bunu bile bana Sen nasip ettin." der.

Bu yüzden insan güzel bir amel yaptığında, **"Ne güzel yaptım" diye nefesine pay çıkarmak yerine, "Rabbim bunu bana nasip etti" diyerek şükretmelidir.**

فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ

Onları siz öldürmediniz fakat Allah öldürdü. Attığın zaman da sen atmamıştın, fakat Allah atmıştı. Enfâl Sûresi(8) 17. Ayet

"Seyyiatın meksûbedir."

"Seyyiat" kötülükler ve günahlar; "meksûb" ise **kazanılmış** demektir. Yani kötülükte kulun tercih ve kesbi vardır.

Allah insana irade, güç ve imkân verir; fakat kul bunları yanlış yönde kullanmayı seçerse mesuliyet kula aittir. İşte bu sebeple Kur'ân'ın ölçüsüne uygun olarak, **iyilik nimet olarak Allah'tan; kötülük ise kulun yanlış tercih ve kesbi sebebiyle kendisindendir.**

Allah günahı emretmez; insan iradesini yanlış yöne çevirir. Göz Allah'ın nimeti; harama bakmayı seçmek senden. Dil Allah'ın nimeti; gıybeti seçmek senden.

Mal Allah'ın nimeti; haramda kullanmak senden. Bu sebeple insan iyilikte: **"Allah nasip etti."** der. Kötülükte ise: **"Ben yanlış tercih ettim."** der.

مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ

"Sana gelen her iyilik Allah'tandır; sana gelen kötülük ise nefsendendir." Nisâ

4/79

Sende iman, ibadet, güzel ahlâk ve hayır varsa önce Allah'ın ihsanıdır; kusur ve kötü tercih ise nefse aittir.

Ucb açısından ders

Burada ucbun kökü tamamen kesiliyor. İnsan bir iyilik yaptığında, **“Benim kemalim”** diyerek kendine mal ederse, verilen nimeti sahiplenmiş olur. Hâlbuki iyiliğin sermayesi de, kuvveti de, imkânı da, muvaffakiyeti de Allah’ın ihsanıdır.

Fakat kötülük yaptığında, “Bunu da kader yaptı” diyerek mesuliyetten kaçamaz. Çünkü orada **yanlış tercih kuldan çıkmıştır.**

Üstadın verdiği ölçü çok nettir: **Güzellikte şükret, kusurda nefsini mesul bil.** Kemal sana verilmiş bir nimettir; kusur ise o nimeti yanlış kullanmanın neticesidir. Bu anlayış insanı hem **ucbdan ve kibirden korur**, hem de günah karşısında mesuliyet şuurunu canlı tutar.

Binaenaleyh **لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ** de.

لَهُ الْمُلْكُ

“Mülk yalnız O’nundur.”

Beden O’nun. Akıl O’nun. Kalp O’nun. Mal O’nun. Ömür O’nun. İman nimeti O’nun. İbadet imkânı O’nun. Sen mülk sahibi değil, **emanetçisin.** Ucbun ilacı ilk kelimedede verilmiştir:

لَهُ الْمُلْكُ – **Mülk O’nundur.**

وَلَهُ الْحَمْدُ

“Hamd da O’na mahsustur.”

Mülk O’nunsa, o mülkte görünen güzelliğin övgüsü de O’na gider.

Bir sarayı gören kişi tuğlaları alkışlamaz, mimarı över. İnsanda görünen güzel ahlâk, ilim, ibadet, kabiliyet ve hizmetler de **Sâni’ini gösterir.**

Bu yüzden mümin kendisine gelen övgüyü kalbinde Allah’a havale eder: **“Bu güzellik benim değil; Rabbimin ihsanıdır.”**

وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

“Allah’ın yardımı olmadan hiçbir dönüş ve hiçbir kuvvet yoktur.”

Günahtan çıkmaya kuvvetin Allah’tandır. İbadete yönelmeye kuvvetin Allah’tandır.

Sabretmeye kuvvetin Allah'tandır. Tövbe etmeye kuvvetin Allah'tandır. İstikamette kalmaya kuvvetin Allah'tandır.

İnsan sonunda şu noktaya gelir:

“Rabbim! Sana Senin verdiğiin bedenle ibadet ettim, Senin verdiğiin akılla Seni tanıdım, Senin verdiğiin dille Seni zikrettim, Senin verdiğiin kuvvetle secde ettim. Bütün bunlardan sonra hangi şeyi kendime mal edebilirim?”

Ucbun Özeti

Ucb, insanın **Allah'ın hediyesini kendi başarısı sanmasıdır.**

Bir fakire padişah elbise giydirse; fakir aynaya bakıp: “Ben ne büyük adamım!” diye böbürlense ne kadar gülünç olur.

İnsan da Allah'ın verdiği akıl, beden, iman, kabiliyet, ilim ve ibadetlerle süslenip sonra:

“Ben yaptım, ben kazandım, benim kemalâtım beni kurtarır.” derse aynı hataya düşer.

Hakiki kulluk ise şudur: **Hasenatta Allah'ı görmek, kusurda nefsinı görmek.**

Nimette şükretmek, ibadette minnettar olmak, günahıta istiğfar etmek.

Ve sonunda bütün benlik davasını şu cümlede eritmek:

لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

Mülk O'nundur. Hamd O'nadır. Kuvvet ve kudret ancak Allah'ın yardımıyladır.